

STEFAN CEL MARE SI SFÂNT ÎN LEGENDE

Moto: Scribitur ad narrandum, non ad probandum
(Quintilian)

Dupa cum se cunoaste Stefan Cel Mare a fost o perioada de 47 de ani Domn al Moldovei: 1457-1504.

Stefan Cel Mare a fost si este stimat nu numai în Moldova, în România, ci si în Europa, fiind un mare aparator al crestinatatii împotriva expansiunii otomane si al altor semintii.

Stefan Cel Mare, cu oastea sa de moldoveni, în marea lor majoritate tarani, a luptat cu daruire, pâna la sacrificiu, împotriva navalitorilor straini - tatari, turci, lesi, unguri si altii, aparând cu strasnicie hotarele Moldovei, preocupat necontenit de buna stare a tarii.

Stefan Cel Mare își iubea mult poporul din rândurile caruia își forma oastea, satisfacându-i nevoile si pasurile.

Stefan Cel Mare a fost ctitorul unei mari opere: cetati, biserici, mânăstiri, poduri si alte constructii, precum si al multor localitati, ale caror toponimie dateaza din timpul Domniei lui.

De precizat ca hrisoavele oficiale, documentele domnesti, cronicile, inscriptiile etc. consemneaza luptele victorioase ale lui Stefan Cel Mare, asa cum au fost cele de la Podul Înalt - Vaslui (1475) - împotriva turcilor, din Codrii Cosminului - Suceava (1497) - împotriva lesilor, de la Baia - Lipnic pe Nistru - împotriva tatarilor (1469) si multe altele, Stefan Cel Mare dovedind realizari deosebite si pe plan politic, organizatoric, economic, comercial, cultural, în înflorirea artelor etc. si un mare aparator al crestinatatii în Europa.

Un gând referitor la calitatea de "Sfânt" a lui Stefan cel Mare. În aceasta privinta sunt anumite rezerve. Credem ca nu sunt motive întemeiate, mai ales ca aceasta calitate a fost data, dupa multa chibzuinta de catre Biserica ortodoxa româna. "Motivele" care au dus la aceasta rezerva, invoca în principal, legaturile avute de Stefan cel Mare cu unele partenere, în afara familiei. Aceste legaturi au o justificare fireasca, omeneasca, deoarece ele au avut loc departe de Curtea Domneasca, când Stefan cel Mare lipsea nedorit mult timp de acasa pentru sustinerea luptelor împotriva navalitorilor straini. Trebuie avut n vedere ca nici documentele oficiale si nici legendele nu remarca faptul ca aceste legaturi ar fi fost facute cu forta si ca partenerile acceptau de bunavoie. De mentionat si faptul ca aceste "legaturi" au fost si exista si în prezent la "case mari", cu deosebirea ca unii care

au avut (au) asemenea legaturi le fac numai pentru placeri trupești, abandonându-si sau nerecunoscându-si eventualii urmași nelegitimi, în timp ce Domnitorul Moldovei Ștefan cel Mare și-a ocrotit urmașii nelegitimi, ca și cum ar fi fost fii săi legitimi, creându-le cele mai bune condiții de viață și învățatură și asigurându-le chiar funcții înalte la Curte, graitor fiind în acest sens fiul Raresoăiei, Petru, care a ajuns Domn al Moldovei (1527-1538 și 1541-1546), considerat fiu (fără ghilimele) a lui Ștefan cel Mare.

Biserica ortodoxă română a cântărit cu mare discernământ faptele lui Ștefan cel Mare și aplicând concepția "iertării pacatelor" a ținut seama ca faptele mărețe și bune predomină în viața lui Ștefan cel Mare, ca Domnitorul a fost, în același timp și un vajnic apărător al Creștinătății pentru Europa.

DE SUBLINIAT însă ca opera mărețată a lui Ștefan Cel Mare s-a integrat și a rămas vie și în tradiția populară, în legende îndeosebi, care sunt inserate în cronici, cum este cea a lui Ion Neculce, în Dictionarele localităților, mai ales județene, în albume, în culegeri folclorice și într-o măsură mare în legendele bătrânilor, transmise, fără încetare, din generație în generație. În acest context, Ștefan Cel Mare a rămas un mit și un titan nemuritor al Moldovei, al României, în și prin legende izvorâte din istorie.

Evocam doar câteva din legendele legate de Ștefan Cel Mare și Sfânt, care să semnaleze sau mai bine zis să reamintească personalitatea legendară a Marelui Domnitor. Iată-le:

a) Urmele unei cetăți și a santurilor ei de apărare de lângă satul Ungureni din județul Tecuci sunt, după povestirile bătrânilor, legate de Ștefan Cel Mare, care i-a bătut aici pe tătari.

b) Ramasitele unor întărituri și a santurilor de apărare de pe Dealul Cetățuia de lângă localitatea Bozieni din județul Neamț, sunt, tot după evocarile bătrânilor, din timpul lui Ștefan Cel Mare, care i-a învins aici pe turci.

c) Denumirea Valea Groapei de lângă Dealul Hodora din județul Iași, datează din timpul lui Ștefan Cel Mare, care i-a bătut aici pe turci.

d) Localitatea Dumbrava Rosie de lângă pădurea de stejari din apropiere de Cotnari din județul Iași își datorează numele luptei sângeroase victorioase purtate aici de Ștefan Cel Mare împotriva navalitorilor străini, legenda evocată și de cronicarul Ion Neculce în "O seama de cuvinte", lucrare în care sunt prezentate 42 legende istorice.

e) În dicționarul județului Neamț se susține că adevărata Dumbrava Rosie, după legendele bătrânilor, s-ar fi aflat în zona unor păduri de stejari situată între Târgul Neamț și Pascani, unde Ștefan Cel Mare victorios, i-a înhamat pe leși la plug, această legendă fiind evocată și de Vasile Alecsandri în poemul sau Dumbrava Rosie.

f) Dictionarul judetului Putna evoca legenda din Vrancea a babei Vrâncioaia cu cei sapte fii ai sai, care au fost rasplatiti de Stefan Cel Mare, pentru vitejiile lor, cu cate un munte împadurit, ei întemeindu-si cate o asezare la poalele lor, a caror toponimie dateaza de atunci; Tulnici, Paulesti, Spânesti, Borzesti, Maruja si Neruja.

Se poate spune ca victoria de rasunet a lui Stefan Cel Mare din Codrii Cosminului împotriva lesilor, unde predominau stejarii, a dus la unele "dispute" privind locul evenimentului istoric "Dumbrava Rosie". Ceea ce este inasa de retinut este faptul ca evenimentul nu este contestat si ca el a ramas în documentele si legendele legate de Stefan Cel Mare.

g) Dealul Catoiului, numit si Cerdacul lui Stefan Voda (probabil ca se asemana cu un pridvor deschis al unei locuinte), este legat de numele lui Stefan Cel Mare prin aceea ca de aici Domnitorul a tras cu arcul spre a stabili locul ctitoriei bisericii episcopale din Husi, legenda evocata de Gh. Ghibanescu în lucrarea "Originea Husilor". Legendele în care traiesc faptele marelui Stefan Cel Mare si Sfânt sunt multe si ar merita toate sa fie evocate. Ne oprim înca la cele de mai sus, care credem ca sunt semnificative pentru aceasta interventie, spre a face loc si legendei legata de Stefan Cel Mare privind toponimia si înfiintarea localitatii natale a subsemnatului: satul HOCIUNGI, comuna PORCESTI, judetul Neamt, fost judetul Roman.

h) Legenda evoca faptul ca satul HOCIUNGI a fost înfiintat la mijlocul secolului al XV-lea, în urma bataliei victorioase a lui Stefan Cel Mare de la ORBIC-Neamt (14 aprilie 1457), purtata împotriva uzurpatorului Petru Aron, lupta descrisa si în lucrarea „Moldova lui Stefan Cel Mare” de N. Grigoras, aparuta la Editura Junimea, Iasi, 1982. se povesteste ca ostasii care pierdusera o mana sau pe amândoua în lupta de la Orbic s-au adresat lui Stefan Cel Mare sa-i ajute, dându-le pamant pentru case si pentru munca. Domnitorul Stefan Cel Mare, întâmpinându-i, le-a zis: HO CIUNGILOR!, adica opriti-va ciungilor. Dupa ce le-a ascultat pasul, Marele Domnitor a hotarât sa le dea pamânt pentru înfiintarea unei localitati si pentru munca. Ostasii, emotionati si respectuosi fata de Stefan Cel Mare au decis sa dea denumirea de HOCIUNGI localitatii ce o vor înfiinta, folosind exprimarea de întâmpinare a lor de catre Domnitor, denumire care este pastrata, cu sfiintenie, si astazi. Despre denumirea de PORCESTI, devenita ulterior comuna, în care este integrat si satul Hociungi, aceeaasi legenda spune ca în timpul luptei de la Orbic s-a produs o ploaie torentiala care a înecat turma de porci destinata alimentatiei ostasilor în timpul luptei. Si alti ostasi, dupa exemplul „ciungilor”, au solicitat si ei pamânt. Domnitorul Stefan Cel Mare, iubitor de popor, le-a dat si acestora pamânt, alaturi de cel al „ciungilor”, care au stabilit ca localitatea lor sa se denumeasca PORCESTI, ca fiind legata de înecul mentionat. Cu câteva decenii în urma, unii localnici ai comunei Porcesti, au cerut si au obtinut, dupa parerea mea si a multora inadecvat, schimbarea denumirii comunei în Moldoveni.

În presa si nu numai s-au purtat discutii care pledau pentru revenirea la denumirea de PORCESTI a comunei, deoarece are o conotatie istorica, fiind legata nemijlocit de numele Domnitorului Stefan Cel Mare si Sfânt si nu reprezinta o rusine pentru cetatenii ei, nici pentru Moldova, nici pentru România si nici pentru strainatate!

Certificatul de nastere si cartea de identitate ale subsemnatului, ca si a multor cetateni nascuti pe timpul când comuna purta denumirea de PORCESTI, mentin aceasta denumire cu conotatie istorica, acesta însemnând ca Stefan Cel Mare si Sfânt traieste nemuritor, si în si prin legenda localitatilor HOCIUNGI si PORCESTI.

Stimulat de discutiile din timpul Simpozionului "TEME ANTROPOLOGICE IN CHEIE INDO-EUROPEANA", TINUT SUB EGIDA Academiei Internationale „Mihai Eminescu", Societatii Etnologice din România si Asociatia Culturala Româno-Indiana, în cadrul Bibliotecii Pedagogice Nationale, am socotit necesar sa spun câteva cuvinte despre Moldova lui Stefan Cel Mare si Sfânt, de astazi.

Moldova ctitorita si condusa cu maretie de Stefan Cel Mare si lasata urmasilor, datorita vitregiei vremurilor Secolului al XX-lea suferit schimbari neplacute, pierzându-si o parte din teritoriul dintre Prut si Nistru îndeosebi, cu cetatile si localitatile construite sau dezvoltate de Marele Domnitor. Ceea ce întristeaza pe moldoveni, ca si pe toti cetatenii României. Avem convingerea ca istoria si vremurile viitoare vor analiza cum se cuvine situatia, restabilind adevarul si dreptatea. Afirm însa, fara nici un fel de rezerve, ca maretia Domnitorului Stefan Cel Mare si Sfânt va ramâne vesnic în sufletele moldovenilor si ale tuturor românilor, în legendele lor.

Ar fi firesc ca la începutul lunii iulie 2004, când se sarbatoresc 500 de ani de la moartea lui Stefan cel Mare, istoricii si specialistii din cele mai variate domenii sa discute despre aspecte variate ale vietii si operei lui Stefan cel Mare si al Moldovei de azi, fata de cea lasata mostenire urmasilor de catre Marele Domnitor.